

Dordtse chic

uit een middeleeuwse sloot

JURGEN VAN
DER KLOOSTER

Dit verhaal begint in een dichtgegooide middeleeuwse sloot in het centrum van Dordrecht, op de plek waar nu het Statenvlein is met de winkel 'Men at Work'. De sloot was eeuwenlang een doodlopende zijtak van een gracht, eigenlijk een open riool. En uitgerekend uit deze stinkende sloot haalden archeologen in 1997 een schitterend sieraad tevoorschijn. Tijdens het Monumentenweekend 2013 met als thema 'Macht en Pracht' is het pronkstuk te zien in het Dordrechts Museum.

PRONKEN MET MESSING EN ZIJDE

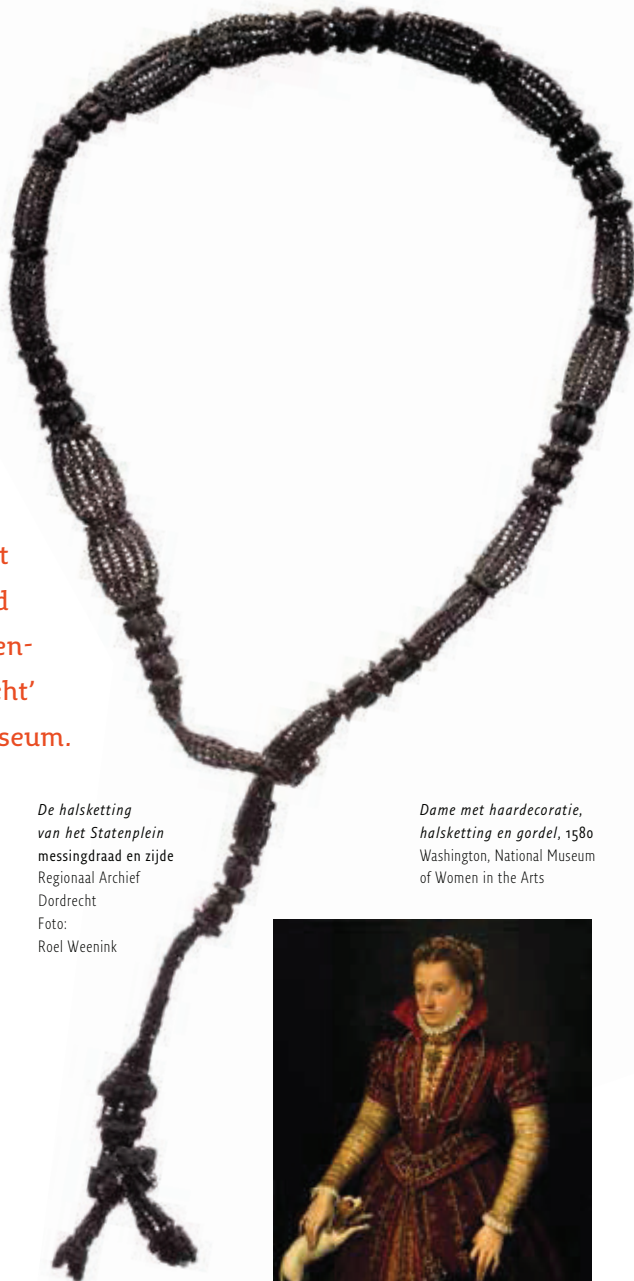
Al eeuwenlang hebben mensen de gewoonte hun status te benadrukken. Ze hullen zich in mooie kleding en tooien zich met sieraden. Zo ook Dordtenaren, blijkt uit de vondst van een unieke halsketting.

De ketting is uitzonderlijk, omdat deze is gebreid van zeer fijn messingdraad met een dikte van slechts 0,05 millimeter. De draad is verwerkt in een rondbreisel van een tiental steken. Deze handwerktechniek is het beste te vergelijken met de draad die tijdens het 'punniken' onderuit het houten klosje komt. De decoraties bestaan uit een zich herhalend patroon van tonvormen en spiraalwindingen, met aan het einde van de 83 cm lange ketting twee kwastjes. De voorzijde sluit door middel van een lus in een van de einden.

Uit microscopisch onderzoek blijkt dat de messingdraad omwikkeld is met een andere zeer fijne, gladde draad. Vermoedelijk gaat het om zijde en is dit windsel goud- of zilverkleurig geweest. De natte en zuurstofarme omstandigheden op de bodem van de sloot hebben gezorgd voor een goede conservering van dit materiaal.

HOE OUD?

De gebreide halsketting lijkt uniek voor Nederland. Maar het dateren van deze vondst is lastig, omdat de sloot van de 15de tot en met de 19de eeuw open heeft gelegen en er in al die jaren veel afval en gebruiksvoorwerpen in terecht zijn gekomen.

De halsketting van het Statenvlein
messingdraad en zijde
Regionaal Archief
Dordrecht
Foto:
Roel Weenink

*Dame met haardecoratie,
halsketting en gordel, 1580*
Washington, National Museum
of Women in the Arts

Microscopische opname van de schakels
Foto: Marloes Rijkelijhuizen

Uit deze (verspoelde) chaos worden we dus niet veel wijzer. Maar gelukkig lijken opgegraven kledingaccessoires van eveneens gewonden en gebreide metaaldraad, afkomstig uit de oevers van de Londense Theems, uitkomst te bieden. Deze voorwerpen dateren voornamelijk uit de eerste helft van de 16de eeuw. Eén van de vondsten, beschreven als een kraag, heeft eenzelfde soort sluiting als de Dordtse ketting. Ook andere accessoires, zoals een gordel, tonen sterke overeenkomsten qua stijl en materiaalgebruik. We kunnen er dus vanuit gaan dat ook de Dordtse ketting waarschijnlijk in de 16de eeuw werd gemaakt.

MODE

Andere belangrijke bronnen voor het dateren van oude voorwerpen zijn prenten en schilderijen. Op Renaissanceportretten van welgestelden is een modetrend te zien. In de loop van de 16de eeuw wordt kleding steeds vaker versierd met borduurwerk van zijde en (edel)metaaldraad. Deze handwerktechniek en het gebruik van gevlochten accessoires komen voornamelijk voor vanaf de late 15de tot in de vroege 17de eeuw. Verder raken verfijnde kapsels met versieringen in het haar en kwetsbare kragen in de mode. Ook heupgordels en halskettingen staan regelmatig afgebeeld op schilderijen uit de 16de eeuw. De heupgordel van het meisje met het kersenmandje op een schilderij in de National Gallery lijkt van gevlochten draad te zijn.

KLEREN MAKEN DE MAN

Vermoedelijk is de ketting een damesieraad, maar het is niet uit te sluiten dat hij door een heer werd gedragen. Mannen droegen in de 16de eeuw namelijk ook halskettingen, kleding met borduurwerk en oorbellen.

Waarschijnlijk behoorde de ketting toe aan iemand uit de middenklasse of gegoede burgerij. Het halssieraad is gemaakt naar voorbeeld van de nog chiquere, vaak in goud uitgevoerde, sieraden en kledingaccessoires van de rijke elite.

TIJDLOOS

Modegevoelige materialen en technieken kunnen soms de sleutel zijn tot de datering. Dat geldt voor voorwerpen uit de Middeleeuwen, maar ook voor minder oude producten. Denk bijvoorbeeld aan de typische jaren vijftig kopjes in pasteltinten, of de modellen van auto's. De geschiedenis herhaalt zich daarbij vaak, niet in de laatste plaats op de catwalk. Zo greep de Renaissance terug op het schoonheidsideaal van de klassieke oudheid en zo greep het modehuis Dolce & Gabbana in 2012 weer terug op kleding en accessoires uit de Renaissance. Goudborduurwerk, verfijnde versieringen en andere accessoires kwamen weer helemaal terug in de mode. Wie weet of de Dordtse halsketting nog eens tot inspiratie zal leiden... <

< ANONIEM
Meisje met
kersenmandje, ca. 1580
Londen, National Gallery

ANONIEM
Antoine de Bourbon, 1557
(bron: Wikipedia)

Renaissance
Collection 2012 van
Dolce & Gabbana
(bron:
www.becauseiamfabulous.com)

VOLG HET ONDERZOEK

Het onderzoek naar de ketting is nog in volle gang. U kunt het volgen via www.facebook.com/DordrechtOndergronds

MET DANK AAN

Anneke Jesse
(Rijksmuseum) en
Marloes Rijkelijhuizen
(Elpenbeen)